

Wat te doen met een verslagen land ?

27 april 2003

Het is geen goed idee dat een militaire grootmacht er een gewoonte van maakt militair tussenbeide te komen in andere landen. Want als je wint, wat doe je dan met dat land ? Aan het woord is William Fulbright, Amerikaans senator en auteur van een boek met de onvergankelijke titel *The Arrogance of Power*. Hij schreef het boek in 1966, aan de vooravond van – hij kon het niet vermoeden – een massale Amerikaanse interventie in Vietnam, die Amerika precies de problemen opleverde die door hem in die twee zinnnetjes waren samengebaldd.

De toenmalige Amerikaanse president Lyndon B. Johnson sloeg de raad van William Fulbright in de wind en zadelde Amerika voor jaren op met het bestuur over een verafgelegen natie die door de Amerikaanse strijdkrachten de oorlog was verklaard, maar waarvan de bevolking niet echt gesteld bleek te zijn op een langdurige Amerikaanse aanwezigheid. Het eindresultaat in Vietnam is bekend: minder dan tien jaar na Fulbrights voorspelling en ondanks de militaire superioriteit van de Verenigde Staten, moest Washington het land eerloos ontvluchten.

Het Amerika van George W. Bush dreigt, drie decennia later, met hetzelfde probleem opgezadeld te raken, ditmaal niet in één, maar in twee landen. Op een rondreis die hem ondermeer in Afghanistan en Irak zal brengen, verklaarde defensie-minister Donald Rumsfeld dat Amerika zich verantwoordelijk voelt voor beide landen en kondigde meteen aan dat zijn troepen in beide landen zullen blijven totdat de democratie er wortel heeft geschoten. Robert McNamara, zijn voorganger ten tijde van Vietnam, zei net hetzelfde.

In het ene land, Afghanistan, is het werk verre van af. De oorlog is er nog niet afgelopen. Misschien zal Rumsfeld er verklaren dat de gevechtsfase officieel voorbij is en dat thans de stabilisatiefase is aangebroken. Maar eergisteren zijn nog eens twee Amerikaanse militairen omgekomen in een aanslag. Elke dag zijn er ergens in het land vuurgevechten, explosies of aanslagen tegen GI's, Afgaanse verantwoordelijken of hulpverleners. Aanhoudende geschillen tussen krijgsheren verplichten de Amerikaanse troepen om tussenbeide te komen – wat niet evident is als de betrokken krijgsheren allebei verklaren aan de zijde van de Amerikanen te staan.

Meer opvallend én verontrustend – denk aan Vietnam – zijn de geruchten en berichten dat de verslagen en verdreven Taliban zich aan het herorganiseren zijn in het zuiden en het oosten van Afghanistan. In naam van de *djihad* trekken dorpsbewoners aan de zijde van de Taliban ten strijde tegen Amerikaanse troepen. Aan het begin van het jaar, na een grootschalige operatie, bleek dat de Taliban, samen met de beruchte krijgshere Gulbuddin Hekmatyar, bezig waren aan de uitbouw van een omvangrijke basis met een uitgebreid tunnelcomplex, op 20 km van een Amerikaanse legerbasis.

Het is niet duidelijk wie op korte termijn in dat land de duurzame veiligheid en stabiliteit zou kunnen verzekeren, die nochtans onontbeerlijk is opdat eender welk democratisch proces ooit van start zou kunnen gaan: niet het leger van president Karzai, dat nog steeds niet bestaat; niet de internationale troepenmacht ISAF, die met 5000 man patrouilleren, maar enkel in de hoofdstad; ook niet de 9000 Amerikaanse militairen die er nog steeds jacht maken op de Taliban en al-Qa'ida. De Amerikaanse troepen organiseren nog steeds grootschalige operaties in de Afgaanse bergen en zijn nog steeds op zoek naar verdachten en naar wapens. Maar met elke huiszoeking wordt hun aanwezigheid iets minder populair bij de Afgaanse bevolking en groeit de kloof tussen bevolking en Amerikanen. Dat is het Amerikaanse dilemma: hoe langer ze blijven, hoe groter de weerstand van de bevolking lijkt te worden, zoals in Vietnam. Vertrekken ze te snel, dan blijft het werk onaf en zal Afghanistan exploderen in een myriade lokale conflicten, waarvan misschien de Taliban nog het meest zouden profiteren – een diplomatieke nachtmerrie, net zoals in Vietnam

Ook in Irak loopt het niet echt gesmeerd met die duurzame stabiliteit. Nog steeds worden Amerikaanse militairen gedood in Irak. Dat is ook het lot van Iraakse burgers. In een aanslag op een munitiedepot in Bagdad gisteren verloren niet alleen een tiental Irakezen het leven, maar verloren de Amerikanen

opnieuw iets meer van hun populariteit. Amerika is niet beter dan Saddam, zo schreeuwden Irakezen uit de wijk.

Bagdad en Irak zijn vandaag een onontwarbaar kluwen van botsende groepen en belangen, die gebruik maken van het vacuüm ontstaan door het wegvallen van Saddams machtsapparaat.

Nog voor de oorlog begon, hadden Irak-experts gewezen op de extreme complexiteit van de politieke structuur van het land. Het werd niet alleen bestuurd door Saddam en zijn staatsapparaat, maar even goed door een ingewikkeld en informeel netwerk van *Ahl al-Thiqa* (of 'mensen van vertrouwen'), waarbij grote en kleine clans en loyaliteiten, familiebanden en cliëntelisme zich vermengen tot een schaduwstaat, met breuklijnen die niet samenvallen met die tussen sjiïeten, soennieten en koerden. De 55 door de Amerikanen op speelkaarten afgebeelde Iraki's vormen slechts het topje van de ijsberg. De loyaliteiten onder de oppervlakte zijn immers veel moeilijker in kaart te brengen.

Vandaar dat misschien geloof moet gehecht worden aan recente geruchten over een ondergronds netwerk van Baath-aanhangers. Net zoals in Afghanistan met de Taliban, is er sprake van een hergroepering van de verslagen vijand. Chalabi's mensen beweren tekenen te zien dat gewapende Baathisten, die zichzelf omschrijven als 'Zij Die Terugkeren', zich ondergronds opnieuw aan het organiseren zijn.

Maar de complexiteit, waar de Amerikanen in Irak mee opgescheept zitten, is nog veel groter dan dat. Het Pentagon werd misleid door hun Sji'iet van dienst, Ahmed Chalabi, die hen had doen geloven dat de sji'ieten niet alleen de Amerikanen als bevrijders zouden inhalen, maar als één man achter hem zouden gaan staan. Intussen kunnen de Amerikanen constateren dat het allemaal niet zo simpel is. Ze botsten op een organisatie van religieuze sji'ieten die veel grondiger bleek te zijn dan ze ooit hadden kunnen vermoeden. In Bagdad hebben zelfverdedigingcomités orde op zaken gesteld in afwezigheid van een andere autoriteit, op basis van instructies uit de heilige stad Najaf. Maar de Amerikanen zullen intussen wellicht ook geconstateerd hebben dat de realiteit nog complexer is dan dat. De sji'ieten – een meerderheid met een diepgeworteld minderheidsgevoel – is allesbehalve homogeen: de ene groep staat de andere letterlijk naar het leven; de ene is iets minder fanatiek gekant tegen een langdurige Amerikaanse aanwezigheid dan een andere; sommigen willen een islamitische staat vestigen, zoals in Iran, maar anderen zijn dan weer tegen een religieus toezicht op de politiek.

Er zijn ook nog wat andere jokers in het spel, zoals de Turkse *Special Forces* die in het geheim wapens leveren aan de Turkse Iraki's opdat die zich zouden kunnen verdedigen tegen de Koerden in het noorden. Er is een precaire gewapende vrede onder Koerdische bewegingen zelf. Enz. enz. Niemand kan vandaag voorspellen welke cocktail uiteindelijk zal ontstaan uit al die tegengestelde belangen en groepen. Niemand kan vandaag voorspellen hoe de Amerikanen zich uit dit dubbele wespennest zullen redden, in Afghanistan en in Irak. In Vietnam is gebleken dat de Verenigde Staten niet erg goed zijn in het ontleden van een complexe maatschappelijke realiteit. In de mate dat de geschiedenis een leidraad is, moet dus gevreesd worden dat de Verenigde Staten noch het geduld, noch de bereidheid, noch de middelen zullen opbrengen om de consequenties van hun militaire overwinning te betalen. In dat geval zullen de Verenigde Staten de oorlog, in Afghanistan en in Irak, gewonnen hebben, maar de vrede verloren.

www.rikcoolsaet.be